

2.4.2026

Viite: HE 27/2026 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 189/2025 vp) täydentämisestä

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annetun hallituksen esityksen (HE 189/2025 vp) täydentämisestä (HE 27/2026 vp). HUS-yhtymä kiittää saamastaan lausuntopyynnöstä ja antaa seuraavan lausunnon.

Taustaksi HUS-yhtymän rahoitus ja onnistunut talouden tasapainotus vuonna 2025

Uudenmaan alueella julkisista sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista vastaavat järjestäjinä Uudenmaan neljä hyvinvointialuetta, Helsingin kaupunki sekä HUS-yhtymä. HUS-yhtymä on Suomen suurin sote-organisaatio, jossa työskentelee 27 000 ammattilaista ja jonka budjetti on noin 3,1 miljardia euroa. Uudenmaan asukkaille tuotettavien palvelujen lisäksi HUS-yhtymällä on myös valtakunnallisia vaativimman erikoissairaanhoidon vastuita, kuten elinsiirrot. HUS-yhtymä on myös yliopistosairaala, jolla on laajat koulutuksen ja tutkimuksen vastuut yhdessä Helsingin yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan kanssa.

HUS-yhtymä on ainoa järjestämisvastuinen sote-toimija, joka ei saa valtiolta suoraa rahoitusta. HUS-yhtymää kuitenkin sitovat hyvinvointialueitakin koskevat rahoitus- ja hyvinvointialuelain periaatteet, kuten alijäämien kattamisvelvoite ja lainanottovaltuusmenettelyt. Uudenmaan erilliskäytössä hyvinvointialueiden rahoituslain mukainen valtion rahoitus on järjestämisvastuusta poikkeavalla tavalla kanavoitu ensin yllä mainituille viidelle alueelle, jotka allokoivat osan saamastaan rahoituksesta HUS-yhtymälle kiinteän kehyksen muodossa. Rahoituslaissa oleva yliopistosairaaloiden lisä ei myöskään kohdistu suoraan HUS-yhtymälle, sillä Uudenmaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki eivät ole tätä HUS-yhtymälle osoittaneet.

Uudenmaan hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin tekemä kehyslaskenta on pohjautunut Uudenmaan kokonaisrahoitukseen ilman rahoituslain jälkikäteistarkastuksen osuutta, ja laskentaperiaatteista on ollut näkemyseroja myös Uudenmaan alueiden sisällä. HUS-yhtymän järjestämisvastuulle kuuluvaan toimintaan

2.4.2026

myönnetty kiinteä kehysrahoitus on vuosittain alittanut HUS- yhtymähallituksen tekemän esityksen rahoituksen tason tarpeesta. Alijäämien kattamiseen liittyvistä eristä jäsenet päättävät erikseen. HUS-yhtymän rahoitus on noin yksi kolmasosa koko Uudenmaan sosiaali-, terveys ja pelastustoimen kustannuksista.

Rahoituksen niukkuus on edellyttänyt määrätietoisia talouden säästötoimenpiteitä sekä vaikeita, muun muassa henkilöstöön ja palveluverkkoon vaikuttavia päätöksiä. Tiukan taloudenpidon ja määrätietoisten sopeuttamistoimien myötä HUS-yhtymä pystyi ensimmäisenä julkisena sote-toimijana tasapainottamaan taloutensa ja kattamaan aikaisempien tilikausien 2022–2024 alijäämät 141,7 miljoonaa euroa nykyisen hyvinvointialuelain edellyttämällä tavalla ja aikataulussa vuoden 2025 loppuun mennessä.

Alijäämien kattamista koskevan määräajan jatkaminen vuoteen 2029 asti

Esityksessä ehdotetaan alijäämien kattamista koskevan alkuperäisen esityksen (HE/189/2025) täydentämistä siten, että valtiovarainministeriö voisi myöntää hyvinvointialueen hakemuksesta harkinnanvaraisen jatkoajan alijäämien kattamiseen myös vuoden 2029 loppuun asti. Aiemmassa esityksessä lisäaika oli vuoden 2027 tai 2028 loppuun asti. Edelleen jatkoajan myöntämiselle olisi edellytyksenä, että määräajan jatkaminen on välttämätöntä lainsäädännön noudattamiseksi, alijäämä olisi katettavissa uudessa määräajassa ja että hyvinvointialueella on aluevaltuuston hyväksymä suunnitelma kertyneen alijäämän kattamiseksi.

Ehdotetun muutoksen taustalla on helmikuussa 2026 päivitetyt hyvinvointialueiden painelaskelmat, jotka ennakoivat valtionrahoituksen tason pienennystä vuodelle 2027 verrattuna joulukuun 2025 painelaskelman arvioon. Tämä johtuu hyvinvointialueiden vuoden 2025 ennakoitua paremmasta tuloksesta, joka vähentää jälkikäteistarkastuksen määrää. Lakiluonnoksen mukaan rahoituksen muutos vaikeuttaa osalla hyvinvointialueista huomattavasti mahdollisuuksia kattaa kertyneet alijäämät vuoden 2028 loppuun mennessä. Alijäämien kattamisajan pidennys vuoteen 2029 arvioidaan esityksessä lisäävän erityisesti neljän hyvinvointialueen (Keski-Uusimaa, Etelä-Pohjanmaa, Etelä-Savo ja Pohjois-Savo) kannusteita omaehtoiseen sopeutukseen, vaikka kustannusura pysyy lakiesityksen simulaatioiden mukaan edelleen tiukkana.

Lakiesityksessä oleviin simulaatioihin liittyy kuitenkin huomattavia epävarmuuksia erityisesti rahoituksen tulevan tason ja sen alueittaisen kohdentumisen osalta. Lakiesityksessä todetaan, että päivitetyt rahoituksen aluekohtaiset painelaskelmat julkaistaan huhtikuun 2026 lopussa julkisen talouden suunnitelman yhteydessä ja alueiden tulee käyttää niitä hakemusta laatiessaan. Rahoituslain helmi-maaliskuussa lausunnolla ollut muutosesitys (VN/13749/2025) ennakoi erityisesti Uudellemaalle

2.4.2026

rahoituksen merkittävää vähennystä. Maaliskuun 2026 lopussa rahoituslain muutosesityksen päivitetty vaikutusarviot ja niiden pohjalta virkamiesvalmisteluna esitetyt uudet täysin ennakoimattomat muutokset rahoitusmallin periaatteisiin vaikuttavat yhä vahvemmin tietoiselta rahanjaon siirtämiseltä pois kasvavilta alueilta, kuten Uudeltamaalta. Toisaalta rahoituslain muutosesitysten yhteydessä on väläytelty myös väliaikaista rahoituksen vähimmäiskasvun tasausmallia, joka muuttaisi täysin rahoituksen jaon peruseriaatteen.

On ongelmallista, että alijäämien kattamisajan lakiesityksissä alkuperäinen pidennys 2027–2028 (HE 189/2025 vp) ja täydennys vuoteen 2029 asti (HE 27/2026 vp) perustellaan käytännössä vanhentuneisiin painelaskelmiin ja niiden pohjalta laskettuihin aluekohtaisiin kustannuskehityksiin nojaten. Samalla on tiedossa, että edellä mainittu valmistelussa oleva rahoituslain muutos voi muuttaa rahanjakoa alueiden välillä lähes mielivaltaisesti, kohdentaen tietoisesti rahoitusta heikommassa tilanteessa oleville alueille. Ylipäätään rahoituslakiin esitetyt muutokset ja leikkaukset ovat näkemyksemme mukaan erittäin ongelmallisia hyvinvointialueiden taloudellisten kannustimien kannalta. Aikataulunmukainen onnistuminen sosiaali- ja terveydenhoidon uudistuksessa sekä huolellinen taloudenpito eivät saa johtaa rahoituksen lisäleikkaamiseen.

Näemme organisaation pitkäjänteisen johtamisen ja toiminnan kannalta ongelmallisena lainsäädännössä lyhyellä aikajänteellä tapahtuvat ennakoimattomat muutokset. Noudattaaksemme voimassa olevaa lainsäädäntöä alijäämien kattamisaikataulusta, HUS-yhtymässä on jouduttu tekemään lukuisia vaikeita henkilöstöön, toimintaan ja palveluverkkoon liittyviä päätöksiä hyvin lyhyellä aikajänteellä mukaan lukien yt-neuvottelut, joiden lopputuloksena HUS-yhtymästä väheni yhteensä 778 henkilötyövuotta, joista irtisanomisia oli 280. Vuoden 2025 onnistuneesta talouden tasapainotuksesta ja alijäämien aikataulun mukaisesta kattamisesta huolimatta HUS-yhtymä joutuu jatkaa sopeutustoimia edelleen vuoden 2026 aikana johtuen erittäin tiukasta kehysrahoituksesta. Edellä mainitut rahoituslain muutosesitykset ovat lisäksi vaarantamassa maan johtavan erikoissairaanhoidon toimijan HUS-yhtymän riittävän rahoituksen, ja sen erittäin merkittävät ja vaativat valtakunnalliset tehtävät. Alijäämien kattamisajan pidennys yhdistettynä rahoituslain valmistelussa oleviin ennakoimattomiin muutoksiin herättää vakavia huolia ja kysymyksiä lainsäädännön johdonmukaisuudesta ja luottamuksesta lainsäädännön pysyvyyteen ja ennakoitavuuteen.

HUS-yhtymä on tuonut alijäämien kattamisajan pidentämistä koskevissa aiemmissa lausunnoissa esille erityisesti alijäämien kattamisajan pidennyksestä aiheutuvat mahdolliset viiveet alueiden talouden tasapainottamis- ja sopeuttamistoimenpiteiden toimeenpanossa. Mikäli alueille myönnetään alijäämien kattamiseen harkinnanvaraista lisääaikaa, on niiden sitouduttava riittävän yksityiskohtaiseen tavoitesuunnitelmaan

2.4.2026

kustannuskehityksen suhteen. Huomioiden tämä, HUS-yhtymä kannattaa alijäämien kattamisen aikataulun väliaikaista kohdennettua pidentämistä yhtenäisten ja läpinäkyvien kriteerien perusteella.

Investointisuunnitelma

HUS-yhtymä toistaa kevään 2026 HE 189/2025 valiokuntakuulemisten lausuntojen mukaisesti kannattavansa investointisuunnitelman toimittamisen aikataulumuutosta kalenterivuoden lopusta seuraavan vuoden toukokuun loppuun. Lisäksi nostamme edelleen esille, että olisi hyvä tarkentaa prosessi tilanteessa, jossa keväällä päätettävä laskennallinen lainanottovaltuus ei riittäisi esitettyihin investointeihin. Tämä huomioon ottaen investointisuunnitelman toimittamisen aikataulu voisi olla vieläkin ehdotettua myöhemmin, esimerkiksi kesäkuussa.

HUS-yhtymä toistaa edelleen jo syksyn 2025 lausuntokierroksella VN/20605/2025 esille tuodun huomion, että investointisuunnitelmaa koskevan 16 §:n 1. momentin määritelmä: "... on vuosittain laadittava investointisuunnitelma seuraavien neljän tilikauden aikana *aloitettavista* hyvinvointialuekonsernin investoinneista ja niiden rahoituksesta" on epäselvä termin "*aloitettavista*" osalta. Termi on käytössä myös nykyisessä laissa.

Lainanottovaltuus myönnetään suunnittelujakson ensimmäisenä vuonna alkaville investoinneille, joista käytetään termiä "alkavat sidotut investoinnit". HUS-yhtymän tulkinnan mukaan investointisuunnitelmaan tulee sisällyttää ainoastaan tarkastelujakson ensimmäisenä vuonna käynnistyvien, ns. sidottujen hankkeiden osuus, eikä jokaisen tarkastelujaksoon kuuluvan neljän vuoden aikana alkavien hankkeiden osuuksia, joihin lainanottovaltuutta ei vielä ole. Termin "*aloitettavista*" korvaaminen termillä "*suunnitelluista*" kuvastaisi näkemyksemme mukaan selkeämmin yllä kuvattua käsitystämme investointisuunnitelman nykyisestäkin toimintamallista ja esitämme, että selvyuden vuoksi termi korjattaisiin lakiin.

Kohteliaimmin,

HUS-yhtymä

Matti Bergendahl
toimitusjohtaja

Jari Finnilä
talousjohtaja